

лення компетенцій, засвоєння яких забезпечує досягнення результату.

На першому етапі формування професійної мобільності застосовуються пояснювально-ознайомлювальні методи навчання. Діяльність спеціаліста характеризується тим, що в результаті студент визнає, пізнає, розрізняє і розпізнає об'єкти вивчення у ряді інших подібних об'єктів. Засвоєння на цьому етапі обмежене найбільш загальними уявленнями про значимі елементи дисциплін, що вивчаються.

Діяльність студента частіше носить репродуктивний характер, що забезпечує, з одного боку, накопичення вихідної бази, з іншої – актуалізацію раніше вивченого матеріалу на заняттях, що мають тісний міждисциплінарний зв'язок.

На другому етапі формування професійної мобільності застосовуються репродуктивні методи вчення і проблемний виклад матеріалу. Використання репродуктивних методів приводить до дій з відтворення інформації. Засвоєння передбачає опанування основних понять дисциплін настільки, що студент може аналізувати різні дії і їх можливі результати.

На третьому етапі формування професійної мобільності застосовуються частково-пошукові і дослідницькі методи вчення. Цей етап характеризує таке опанування інформації, що студент набуває здатності трансформувати вихідні відомості. Основне завдання викладача – керувати даним процесом, створювати умови

для творчої роботи студентів з врахуванням їх індивідуальних здібностей і інтересів.

Можна зробити висновок, що професійна мобільність соціального працівника – це інтегрована характеристика професіонала, котра передбачає поєднання особистісних якостей (адаптивність, самостійність, рівень особистісної мобільності, стратегія поведінки, критичне мислення, здатність швидко модифікувати свою діяльність, творчий підхід до діяльності, сформований мотиваційно-вольовий компонент, системне мислення тощо) та професійних якостей (професійна компетентність, високий рівень професійної підготовки, зміна професії, переміщення фахівця між різними професійними групами), котрі забезпечують соціальному працівникові конкурентоспроможність на ринку праці відповідно до мінливих умов середовища.

Список використаних джерел

1. Клименко Ю.А. Професійна мобільність майбутніх учителів у країнах Європосоюзу: автореф. ... дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Ю.А. Клименко; Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Умань, 2011. – 20 с.
2. Іванченко Є.А. Професійна мобільність майбутніх фахівців: Навчально-методичний посібник / Є.А. Іванченко. – Одеса: СМІЛ, 2004. – 120 с.
3. Пріма Р.М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика. Монографія / Р.М. Пріма. – Дніпропетровськ: ІМА-ПРЕС. – 2009. – 367 с.
4. Дерев'яна Л. Креативність як складова професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів / Л. Дерев'яна // Вісник Львівського університету: Серія "Педагогіка", 2009. – Вип. 25. – Част. 4. – С. 168–174. С. 170.
5. Тюптя Л.Т. Соціальна робота: теорія і практика: Навч. посіб. – 2-е вид., перероб. і доп. / Л.Т. Тюптя, І.Б. Іванова. – К.: Знання, 2008. – 574 с.

Надійшла до редколегії 15.06.16

Дарья Бибики, ст. преподаватель
Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ МОБИЛЬНОСТИ В СТРУКТУРЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА

В статье подано представление о профессиональной мобильности социальных работников, проанализированы основные подходы к определению сущности понятия "мобильность", способность реализовать свою потребность умело, переходить от одного уровня профессиональной деятельности к другому, расширяя и углубляя уровень этой деятельности, проявляя свою профессиональную компетентность.

Ключевые слова: профессиональная мобильность, социальный работник, компетентность, компоненты, подходы, компетенции.

Daria Bybich, sen. Teacher
Mykhailo Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv

FEATURES PROFESSIONAL MOBILITY IN THE STRUCTURE OF SOCIAL WORKER

In the article the picture of professional mobility of social workers is given, the basic going is analysed near determination of essence of concept "mobility", to realize ability able the necessity, to pass from one level of professional activity to other, extending and deepening the level of this activity, showing the professional competence.

Keywords: professional mobility, social worker, competence, components, approaches, jurisdictions.

УДК 159: 343.843

Світлана Дсніжна, канд. пед. наук, доц.
Ганна Сінотова, студ.

Інститут кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ, Київ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ОСІБ, ЯКИХ БУЛО ПРИТЯГНЕНО ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У даній статті розглянута проблематика соціальної роботи з особами, котрі відбували кримінальне покарання в місцях позбавлення волі та були притягнуті до кримінальної відповідальності. Проаналізовано характерні проблеми соціальної роботи осіб, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності. Надано правове та методичне забезпечення соціального супроводу осіб, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності.

Ключові слова: соціальна робота, кримінальне покарання, засуджені, місця позбавлення волі.

Постановка проблеми. Однією із проблем у пенітенціарній системі є адаптація осіб, звільнених із місць позбавлення волі, до життя в суспільстві. Частина наших громадян, котрі сьогодні відбувають покарання за вчинені кримінальні правопорушення, знаходяться у несприятливих для їх позитивної реабілітації умовах: відірваність від звичного середовища, ізолюваність від

суспільства, примусовий спосіб життя, обмеження в реалізації потреб особистості, тривале співжиття зі злочинцями, як правило, деградованими розумово й морально, призводять до негативних змін у їх психіці, зменшують їх соціальну цінність.

Але головним чинником, який впливає на соціальну адаптацію звільнених осіб, залишається саме суспільство,

© Дсніжна Світлана, Сінотова Ганна, 2016

оскільки соціальна адаптація стає майже неможливою, коли оточуючі негативно відносяться до цієї групи людей.

З метою реалізації соціальної політики держави в сфері боротьби зі злочинністю та суттєвих змін в особистості засудженого потрібно реформування системи установ виконання покарань та зміни підходу до проведення ресоціалізації звільнених осіб та вироблення державної стратегії соціальної роботи з цією категорією осіб.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблема соціальної адаптації, зокрема, готовності засуджених до соціалізації які звільнилися з пенітенціарних установ, відновлення ними зв'язків з оточуючими, повернення їх до повноцінного життя займалися та вивчали багато аспектів цього питання такі науковці як: Ю.М. Антоняна, Н.А. Беляєва, Т.П. Бадира., О.В. Беца, І.Г. Богатирьов, В.Н. Кудрявцева, А.С. Міхліна, І.В. Шмарова, В.М. Трубінова, А.М. Яковлева, Б.З. Вольфова, М.І. Рижова, В.М. Синьовим, Г.О. Радовим, В.І. Кривушою, Ю.Д. Блувштейном, В.В. Голіною, І.М. Даньшиним, В.О. Єлеонським, А.Е. Жалінським, А.П. Потьомкіним, Ф.Р. Сундуrowим, Ю.М. Ткачевським, С.С. Пальчевським, В.М. Галузинським, О.В. Киричуком, М.Б. Євтухом, К. Корсаком, А.Х. Степанюк, О.М. Джужа, С.В. Царюк та ін.

Висновки з досліджуваних проблем відіграють важливу роль у розробці стратегії соціальної роботи осіб, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності.

Мета статті полягає у висвітленні основних проблем організація соціальної роботи осіб, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація соціальної роботи осіб, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності, є одним з найбільш важливих напрямків реалізації соціальної політики держави в сфері боротьби зі злочинністю, забезпечення громадського порядку, виконання міжнародних норм щодо дотримання прав людини, гарантії її безпеки, прав і свобод.

Однією з найгостріших проблем сучасності для України є проблема ресоціалізації осіб, які відбували покарання в місцях позбавлення волі та вироблення державної стратегії соціальної роботи осіб, які відбувають покарання з використанням альтернативних санкцій.

Зважаючи на те, що Україна посідає одне з перших місць у Європі за кількістю засуджених відносно кількості населення країни, це є великою проблемою для держави, для суспільства і для особи самого засудженого [1].

Відомо що, перебування в місцях позбавлення волі веде до деструктивних змін в особистості людини, у неї порушуються соціальні зв'язки, є великі проблеми із збереженням професійних знань і навичок, або взагалі їхня відсутність. За кілька років перебування в умовах ізоляції від суспільства засуджені втрачають навички соціальної орієнтації. Їхнє повернення у суспільство та поновлення соціальних ролей є великим психологічним бар'єром, який помножується на соціальні проблеми.

Після виходу на свободу колишні засуджені фактично не мають можливостей отримати соціально-затребувані спеціальності і влаштуватися на роботу. В умовах конкурсної системи і ринкових відносин вони практично поповнюють маргінальні категорії населення. Не маючи можливостей заробляти на життя, а іноді і втративши помешкання, вони стають на шлях легкого заробітку і знову потрапляють в місця позбавлення волі.

Означені проблеми потребують комплексного вирішення. На жаль на рівні держави не існує відпрацьованого механізму соціальної роботи осіб, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності.

Пенітенціарна система в Україні зазнає суттєвих змін і реформування на різних рівнях. Це стосується, насамперед, ідеологічних, принципових позицій щодо

кримінальної відповідальності осіб, структури і організації роботи кримінально-виконавчої системи та функціонування постпенітенціарного супроводу, завданням якого є допомога та підтримка осіб, які відбували покарання, з метою більш ефективного повернення до повноцінного функціонування у суспільстві [2].

Завдання соціальної роботи даних осіб повинні бути спрямовані на організацію діяльності таким чином, щоб дозволило говорити про суттєві зміни в особистості засудженого, дало б можливість змінити йому своє ставлення до життя, знайти своє місце у суспільстві, відновити та розвинути соціально корисні зв'язки і відносини тощо.

Необхідно звернути увагу ще на одну серйозну проблему. Вона стосується взаємодії між існуючими державними структурами, в коло обов'язків яких входить організація соціальної роботи осіб, які відбували покарання. На даний момент в більшості випадків не існує відпрацьованого механізму взаємодії і розмежування функцій між ними. Це призводить до дублювання функцій, збільшення кількості бюрократичних вимог, нечіткості у прийнятті відповідальності за винесені рішення, випаданні важливих ланок роботи в організації соціальної роботи.

В результаті неузгодженості та нескоординованості дій різних підрозділів держава несе серйозні економічні збитки, працівники відповідних служб і установ переважно зайняті паперовою роботою, а колишні засуджені мають досить серйозні проблеми з більшістю організацій, які насправді повинні були б їм допомагати.

В даному аспекті організації соціальної роботи необхідно звернути увагу на важливість інформування про діяльність даних організацій щодо забезпечення правових, соціальних і моральних норм у відношенні до осіб, які відбували покарання та наданні їм відповідної соціальної підтримки і допомоги.

Окреме питання стосується забезпечення медичного супроводу колишніх засуджених. Адже звільнені з місць позбавлення волі нерідко мають проблеми зі здоров'ям і потребують нагальної медичної допомоги.

Ще одна актуальна проблема соціальної роботи даної категорії осіб – це можливість продовження навчання і здобуття освіти. Констатуємо те, що у місцях позбавлення знаходиться велика кількість молодих людей, які не мають спеціальності, а іноді і середньої освіти. В даний час в колоніях фактично не працюють виробничі майстерні, що призводить до втрати кваліфікації людьми, які її мали, відсутній професійно-технічний напрямок навчання, який давав можливість отримання спеціальностей. Після виходу на свободу колишні засуджені мають значні проблеми у соціально-психологічній адаптації поновленні на матеріальні і фінансові негаразди.

Означені проблеми призводять до соціального відчуження колишніх засуджених. Неможливість навчання та отримання соціально-затребуваних професій призводить до скоєння ними нових злочинів і сприяє збільшенню рецидивної злочинності в державі.

Звільнені з місць позбавлення волі часто потребують спеціальної юридичної, соціальної, психологічної допомоги. Основними питаннями, спрямованими на безпосередню допомогу особистості, є мінімізація внутрішніх конфліктів у засуджених в період підготовки до звільнення, надання соціально-психологічної допомоги колишнім засудженим в тому, щоб максимально ефективно пройти складнощі адаптаційного періоду до умов життя після звільнення та швидкої адаптації в соціум.

Окремим напрямком роботи є допомога у вирішенні подібних проблем особам, котрі відбувають альтернативні види покарань і знаходяться під контролем кримінально-виконавчих інспекцій.

Означені аспекти лише окреслюють найбільш важливі напрямки соціально-реабілітаційної роботи з особами, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності.

Принциповим і основним підходом до організації соціальної роботи даної категорії осіб повинен бути принцип індивідуальної включеності особи злочинця в процес формування власної особистості, усвідомлення необхідності і формування потреби особистісних змін.

Але поряд з цим треба спрямовувати організацію соціальної роботи таким чином, щоб мати на меті досягнення таких змін особистісних якостей злочинця, які б дозволили йому ефективно функціонувати у соціумі, розраховуючи на його саморегульовану стабільну соціально-нормативну поведінку без спеціального контролю з боку відповідних органів чи організацій.

Питання надання допомоги особам, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності, регулює значна кількість нормативно-правових актів України. Зокрема Закон "Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк" визначає основні підходи та форми роботи зі звільненими особами. Важливе місце в Законі займає питання організації реабілітаційних центрів для осіб, звільнених з місць позбавлення волі, основним завданням яких є надання допомоги даним особам для їхньої успішної реінтеграції в суспільство [3].

Станом на 2014 рік функціонує 44 суб'єкти, що надають послуги особам, які відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі. З них 9 центрів соціальної адаптації звільнених осіб, 3 утворено органами місцевої влади, 11 спеціальних будинків-інтернатів для громадян похилого віку та інвалідів.

Крім того окремі види соціальних та інших послуг звільненим особам надають 24 недержавних організацій. Також послуги звільненим особам, котрі не мають житла надають 85 центрів обліку, 20 будинків нічного перебування, 12 центрів реінтеграції, 3 соціальні готелі.

На жаль, на даний момент ці питання ще далекі до вирішення. Головними проблемами є те, що:

- недостатня увага приділяється вирішенню цих проблем на державному рівні;
- відсутні дієві механізми реалізації соціальної роботи осіб, звільнених з місць позбавлення волі;
- місцеві адміністрації та органи місцевого самоуправління не завжди зацікавлені у вирішенні цих питань;
- відсутність спеціалістів для роботи у даній сфері;
- брак фінансування програм, спрямованих на організацію соціальної роботи осіб, звільнених з місць позбавлення волі;
- недостатня інформованість засуджених про соціальні гарантії і права;
- недостатня взаємодія установ виконання покарань із місцевими органами та соціальними службами.

Аналізуючи роль держави у процесів адаптації важливими є прямі організаційні дії влади щодо допомоги засудженим пристосуватися до нових умов, однак організована діяльність самого населення, наприклад, активність громадських організацій суттєво полегшує це завдання. Держава за нормальних умов лише взаємодіє з подібними організаціями, забезпечує законодавчий контекст і правила їхніх дій. З іншого боку, велике значення має адаптаційна поведінка самих звільнених, що виражається в їхніх зусиллях пристосуватися до нової ситуації, входження в неї. Держава може діяти в

цій сфері лише опосередковано, відслідковуючи та вживаючи заходи з непрямої підтримки факторів, що сприяють ефективній адаптації та стримуванню протилежних процесів. Директивні та наказові методи регуляції подібних процесів є неефективними. На основі вивченого та аналізованого можемо окреслити комплексний підхід до проблеми та визначимо три базові напрямки роботи державних установ і недержавних організацій у сфері застосування і реформування адаптаційного процесу у роботі з колишніми ув'язненими зокрема: нормативно-інтегративний; соціально-педагогічний; терапевтично-корективний. Ці три напрямки в їх комплексній реалізації включають у себе: 1) інтеграцію особи колишнього ув'язненого в некриміногенне соціальне середовище через надання ресурсної бази тобто первинної інформації, житлових умов для виокремлення особистої активності; 2) прийняття норм, цінностей, традицій, звичаїв, світогляду, ідеології та інших ціннісних утворень соціорегулятивної сфери (соціально-виховний постпенітенціарний супровід недержавних організацій); 3) терапевтично-корективне забезпечення процесу конструювання особою ув'язненого життєвого простору та часу, в якому відбувається нагромадження різних видів особистісного капіталу, що забезпечують відносну автономію особи колишнього ув'язненого щодо "соціального тиску" криміногенного та некриміногенного середовища, груп, організацій.

Разом з тим, маємо засвідчити, що реформування пенітенціарної та постпенітенціарної політики держави – процес незворотній. Але той факт, що рівень рецидивної злочинності продовжує залишатися високим (близко 45 % колишніх ув'язнених скоює злочини повторно, майже третина повторно засуджених скоює нові злочини впродовж першого року після звільнення, дві третини – впродовж трьох років, 80 % – упродовж п'яти) свідчить про недостатню ефективність соціальної роботи осіб, притягнених до кримінальної відповідальності.

Висновки. Отже, недостатню ефективність соціальної роботи осіб, притягнених до кримінальної відповідальності засвідчує необхідність розробки дієвого механізму соціальної роботи даної категорії осіб, вироблення дієвої методології та методики організації роботи з ними з метою зменшення рівня рецидивної злочинності, впровадження ефективної соціальної політики щодо осіб, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Кристи Н. Борьба с преступностью как индустрия. Вперед к Гулагу западного образца / Н. Кристи. – 2-е изд. – М. : РОО Центр содействия реформе уголовного правосудия, 2001. – С. 26.
2. Наказ Міністерства юстиції України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство внутрішніх справ України, "Про затвердження порядку взаємодії установ виконання покарань та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк" – № 478/5/180/375/212/258 від 28.03.2012.
3. Закон України "Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк" – № 3160-VI від 17.03.2011.
4. Проблеми соціальної адаптації осіб, які відбули кримінальні покарання / За заг. ред. Беци О.В. – К. : Атака, 2006. – 136 с.
5. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін.; За заг. ред. І.Д. Зверєвої, Г.М. Лактіонові. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
6. Шкута О.О. Виправлення та ресоціалізації засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях середнього рівня безпеки: автореф. ... дис. канд. юр. наук: 12.00.08 / О.О. Шкута. – Дніпропетровськ, 2011. – 30 с.

Надійшла до редколегії 29.05.16

Светлана Денижна, канд. пед. наук, доц.

Анна Синотова, студ.

Институт криминально-исполнительной службы Национальной академии внутренних дел, Киев

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ ЛИЦ, КОТОРЫЕ БЫЛИ ПРИВЛЕЧЕНЫ К УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

В данной статье рассмотрена проблематика социальной работы с лицами, которые отбывали уголовное наказание в местах лишения свободы и были привлечены к уголовной ответственности. Проанализированы характерные проблемы социальной работы лиц, которые были привлечены к уголовной ответственности. Предоставлено правовое и методическое обеспечение социального сопровождения лиц, которые были привлечены к уголовной ответственности.

Ключевые слова: социальная работа, уголовное наказание осужденные, места лишения свободы.

Svetlana Denizhna, PhD., Assoc. Prof.

Anna Sinotova, student

Institute of criminal-executive service of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv

CURRENT PROBLEMS OF ORGANIZATION OF SOCIAL WORK PERSONS WHO HAVE BEEN PROSECUTED

In this article the problems of social work with persons who have served their criminal sentences in prison and were brought to justice. Characteristic problems of social work persons were brought to criminal responsibility. Provided legal and methodical providing social support to persons who have been brought to criminal responsibility.

Keywords: social work, criminal punishment, prisoners, prison.

УДК 159:343.82

Сергій Завадський, студ.
Інститут кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ, Київ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ЗАСУДЖЕНИХ

У статті аналізуються агресивна поведінка засуджених в умовах соціальної ізоляції. Розглядається аналіз причин і чинників, що зумовлюють виникнення і прояв агресивної поведінки у засуджених.

Ключові слова: адаптація, агресивна поведінка, середовище засуджених, тюремний статус, корекція, поведінка, конфліктність.

Постановка проблеми. У складний період соціально-економічного та психологічного життя суспільства вдалось зупинити різке зростання злочинності в державі, однак продовжує збільшуватися кількість насильницьких агресивних злочинів. Цей процес певною мірою відображається в мікросередовищі установ виконання покарань, зокремана активізації агресивної поведінки засуджених, що, у свою чергу, зумовлює необхідність здійснення її психологічного аналізу та знаходження способів її нейтралізації.

Аналіз досліджень і публікацій в узагальненому вигляді свідчить про посилений інтерес науковців до вивчення поставленої проблеми. У цьому аспекті на увагу заслуговують роботи Ф.Є. Василюка, який розглядав агресію з позиції домінуючих переживань, В.В. Бойко, у працях якого акцентується увага на розкритті емоційної сторони агресії, Л.М. Семенюк, яка розглядала агресію як деструктивну поведінку, що зумовлена станом ворожості.

Однак залишається недостатньо вивченою проблема психологічного дослідження агресивної поведінки засуджених і виявлення чинників, що зумовлюють її прояви.

Мета статті – здійснити психологічний аналіз причин і чинників, що зумовлюють виникнення і прояв агресивної поведінки у засуджених.

Агресивна поведінка засуджених в установах виконання покарань виступає своєрідним індикатором ефективності роботи всієї системи органів виконання покарань. Адже здійснення агресивних вчинків свідчить про певну дефектність "Я"-концепції людини і, отже, дає несприятливий прогноз щодо майбутньої ресоціалізації засудженого та ймовірності вчинення рецидивних злочинів.

Зазначимо, що взаємовідношення між ступенем прояву агресивної поведінки у засуджених при тривалих етапах позбавлення волі та часом відбування покарання поступово не змінюється. Так, збільшення різних видів агресивної поведінки спостерігається на початковому і кінцевому етапі відбування покарання. На початковому етапі відбування покарання у засуджених агресія

виражає їх стратегію пошукової активності в колонії, пов'язану із здобуттям лідерського становища в середовищі засуджених осіб, які відбувають кримінальне покарання. На завершальному етапі перебування в пенітенціарній установі зумовлюється станом невизначеності, зумовленим майбутнім виходом на свободу. Дані етапи можна розглядати як періоди перебування засуджених у специфічних екзистенціальних ситуаціях, де поведінка опосередкована як зовнішніми умовами, так і особливостями адаптаційного потенціалу особистості.

При відбуванні тривалого терміну покарання у засуджених відбувається зміна цінностей (передусім – інструментальних), що зумовлено впливом атрибутів кримінальної субкультури. Як результат, орієнтація на тюремний статус і прагнення відповідати його ролями вимогам значною мірою впливає на вибір форми агресивної поведінки: актуалізуються в початковий і основний періоди відбування покарання прийнятні в середовищі засуджених зразки субкультурної поведінки, які відповідають саме його статусу, а особливістю агресивної поведінки засуджених перед звільненням є домінуючий вплив психологічного захисту.

Незадовільні умови відбування покарань і обмежений резерв моральних і матеріальних благ у вітчизняних установах відбування покарань підкріплюють агресивні тенденції, засвоєні ще в дитинстві.

Згідно позиції О.М. Олійника, причиною ескалації конфліктності та ворожості в середовищі засуджених є упереджене ставлення і байдужість з боку персоналу пенітенціарних установ.

У дослідженнях І.П. Башкатова і В.Ф. Пирожкова виявлено, що в початковий період відбування покарання психічне напруження при тривалих умовах психотравматичної ситуації призводить до зростання тривожності й виступає суб'єктивним джерелом агресивних (перш за все, насильницьких) дій. Зі збільшенням терміну відбування покарання у засуджених загострюються переживання, пов'язані з перспективами життєвого шляху.